

ДЕЯКІ СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВЕДЕННЯ ЗА ЛІНІЯМИ У М'ЯСНОМУ СКОТАРСТВІ УКРАЇНИ

Одна з основних аксіом класики племінної справи проголошує: “Саме суворе і вдумливе розведення за лініями є вершиною зоотехнічного (заводського) мистецтва”. З іншого боку, без серйозної організації науково обґрунтованої роботи, перш за все з лініями, реальний прогрес будь-якої породи просто неможливий. А отже, і без налагодженого селекційного механізму розведення за лініями племінної справи, в нашому її розумінні, не існує. Відрадно визнати, що в усвідомленні цієї, по суті, відправної точки в стратегії генетичного поліпшення популяцій тварин у вітчизняних селекціонерів розбіжностей практично ніколи не було.

Протягом останнього десятиріччя ми стаємо свідками нечітко вираженого, повільного згасання інтересу до даного питання та виникнення цілої низки проблем, пов'язаних із формуванням генеалогічної структури як уже створених, так і створюваних порід сільськогосподарських тварин. У цьому контексті не є винятком і племінна база м'ясного скотарства України. Викликає занепокоєння існування факту, який став уже традиційним для нас, “вимушеного” підсилення роботи з лініями на етапі підготовки до апробації нових порід і типів м'ясної худоби, за яким йде, на превеликий жаль, у кращому випадку, певний період стагнації, а в гіршому — вже створені лінії швидко “ідуть у самки”, втрачають свою специфіку, регресують, а то і зовсім зникають за практичної відсутності появи нових.

За прикладами далеко ходити не треба. Навіть побіжного погляду на вершину айсбергу — сьогоденні структурні реалії, що склалися в наших м'ясних породах, — достатньо, щоб оголити проблемами, які лежать на поверхні (табл. 1–2).

При цьому дещо окремо стоїть наше національне надбання — аборигенна сіра українська порода. Тут питання стоїть, у першу чергу, про збереження і подальшу підтримку оптимального різнома-

1. Деяка інформація щодо формування генеалогічної структури у створених та створюваних вітчизняних м'ясних породах і типах великої рогатої худоби

Порода	Вихідні породи	Дата затвердження	Кількість племгосподарств, де розводиться	Кількість поголів'я			Кількість створених родин	Затвержені заводські лінії	Лінії і споріднені групи, що створюються	Кількість бугаїв, від яких накопичено спермопродукцію
				всього	бугаїв	корів				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Сіра українська	Сіра аборигенна худоба	XVIII – XIX ст.	3	774	4	272	7	Табуна 2617, Улана 3331, Зайця-Зоолога, Запорожця 1260, Грифа-Інжира	–	26
Українська м'ясна	Сіра українська, симентальська, шароле, чіаніна (Кіан)	Наказ МСГ № 211 від 30.07.93 р.	10	2727	32	988	42	Лосося 2391, Хижого 1599, Пагіна 0354, Осокора 0109, Сома 0418, Анчара 0988, Тайника 1821	Славною 7333, Голуба 8230	43
Волинська м'ясна	Чорно-ряба, червона польська, абердин-ангус, герефорд, лімузин	Наказ МСГ № 355 від 30.12.94 р.	16	6117	87	2376	24	Цебрика 3888, Ямба 3066, Буйного 3042, Красавчика 3004, Мудрого 3426/9100, Сонного-Кактуса 3307-9828	–	27

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Поліська м'ясна	Симентальська, чіаніна (Кіан), шароле, абердин-ангус	Наказ Мін АПК № 91 від 22.02.99	15	3564	50	1522	31	Каскадера 530, Лайнера 65, Пакета 93, Іриса 559, Омара 814, Великана-Селектора 24	Клена 387, Лорда 505, Рубіна 527	7
Українська симентальська м'ясна	Вітчизняне, австрійське, північно-американське і німецьке відріддя	–	18	3786	23	1714	12	–	Фанта 39032/385, Александрія 2045, Абрикота 58311, Ахіллеса 369, Лісерона FP 14299, Гоніга 005230191, Метца 529019743, Страйфа 020081291, Зандера 03/200, Містера 9260341, Страйтера 015920791, Дібаха 019767191, Герольда 080044233	89
Знам'яньський м'ясний тип	Симентальська, шароле, абердин-ангус	–	4	899	13	457	9	–	Радиста 113, Малиша 863, Дарованого 400	20
Таврійський і причорноморський типи південної м'ясної	Червона степова, шортгорн, герефорд, санта-гертруда, шароле, українська м'ясна, зебу	–	5	2194	48	886	11	–	Ідеала 133, Саніла 8, Асканійця 9150, Комета 8072	23

ніття її унікального генофонду шляхом відновлення копії роботи з раніше відокремленими п'ятьма лініями і спорідненими групами у жорстких межах розробленої нашими провідними фахівцями схеми їхнього цільового використання в закритій популяції всього в трьох господарствах. Резерви для цього зараз, хоча і мінімальні, як бачимо (табл. 1), є, в першу чергу, завдяки збереженим запасам глибокозамороженої сперми (346 тис. доз). Потім на порядку денному досить правомірно може стати питання про певне збагачення генофонду цієї породи через створення нових генеалогічних груп і ліній за участю споріднених порід (гаскон, мурей греї та ін.) європейського походження.

Зовсім не оптимістична ситуація склалася у нашій першій новоствореній породі — українській м'ясній. Тут йдеться навіть не стільки про катастрофічне зниження загального поголів'я цієї колись-то потужної племінної популяції кращої м'ясної худоби країни, скільки про практичну втрату найголовнішого — якісної своєрідності основних її структурних одиниць. На сім колись створених і дві так і донині не апробовані лінії (Славного 7333 і Голуба 8230) припадає всього 32 живі плідники досить абиякої, щоб не сказати гірше, якості отриманих, головним чином унаслідок невідконтрольних і доволі тісних інбридингів та залишки (391,7 тис. доз всього від 43 бугаїв) після бездумного знищення вагомої частини від загальнопородних запасів сперми (на основних ПП України, особливо Ковельському) повністю від найкращих у племінному відношенні плідників породи (табл. 1). У даний момент повинне бути поставлене завдання і вже у найближчий час реалізоване (“могутніми силами” залишків наших провідних породних фахівців) відродження, якщо не “минулої слави” давно апробованих ліній “в усій їх величі”, то хоча б основних рис тієї своєрідності, якими вони завжди відзначалися. І вже потім, уміло керуючи неминучою боротьбою таких протилежностей, як їхня специфіка і реальна мінливість, що склалися, досягти спрямованості якісної своєрідності кожної лінії за бажаним вектором. Щоб уникнути “генеалогічного вакууму”, в якому перебуває порода, необхідно якомога швидше і ширше наситити родоводи покоління, яке вже зараз планується, іменами видатних високопородних предків, у тому числі кращих на сьогодні чистопородних представників вихідних порід (за варіантом ввідного схрещування у відкритій популяції), таких як симентал (в окремих виняткових випадках) і, перш за все, шароле, тільки сучасного типу, і з перспективою створення на цій основі нових конкурентоспроможних ліній.

Дещо краща картина з лінійним розведенням спостерігається в поліській і особливо волинській м'ясних породах (табл. 1). Остання є найчисленнішою серед усіх вітчизняних м'ясних порід. До того ж вона має значно більшу кількість живих лінійних і оцінених на контрольно-випробувальних станціях (КВС) бугаїв, а також досить великий запас сім'я (465,4 тис. доз на противагу з 102 тис. доз у поліській м'ясній) у спермобанках племпідприємств у 4 рази більшої кількості (порівняно з поліською м'ясною породою) одних із кращих плідників усіх ліній волинської м'ясної породи. За майже однакової кількості господарств, де розводяться ці породи, та мінімально необхідного числа існуючих ліній (по 6) племінні господарства волинської м'ясної породи значно (в середньому майже у 2 рази) більші за такі в поліській породі, а отже, і ефективність добору тварин у перших значно вища. Тому і стартові умови подальшого вдосконалення генеалогічної структури волинської м'ясної породи об'єктивно кращі. До речі, з усіх уже надрукованих програм селекції вітчизняних м'ясних порід лише у волинській, як і мало б бути в усіх, наведено генеалогічні схеми розвитку кожної лінії.

Проте і в цих породах не все так чітко, як може здаватися на перший погляд, проблеми існують і досить суттєві. Той, хто обізнаний у генеалогії усіх наших вітчизняних м'ясних порід (табл. 1), відразу помітив, що з моменту їхнього затвердження, як селекційних досягнень, до цього часу не з'явилося жодної нової лінії. Більше того, і зараз робота зі створення нових генеалогічних структур практично призупинена. Між іншим, ми не даремно вирішили навести графу кількості вихідних порід, бо від них залежить складність відтворювального схрещування при виведенні кожної конкретної породи, яка в свою чергу пов'язана з доцільністю відповідного збільшення кількості неспоріднених між собою ліній, щоб у подальшому реальному удосконаленні породи звільнитися від зростання інбридингів. Тому, наприклад, у волинській і особливо поліській м'ясній породах у майбутньому повинно бути не менше 10–12 ліній із відповідною кількістю високопродуктивних родин, у тому числі і завдяки використанню лише спорідненого кращого світового генофонду.

Давно вже не відчувається позитивна динаміка в розвитку створених ліній. А якщо поглянути глибше, то лише поодинокі лінії підтримуються саме нащадками родоначальника, схожими з ним та здатними цей тип передавати наступним поколінням.

Тоді як вертикальне (поперечне) відокремлення кожного поко-

ління, зважаючи на продовження генерацій, не так, як хотілося, але все ж таки відбувається, належної повздовжньої (горизонтальної) диференціації ліній на необхідну кількість гілок та розгалужень по-що не існує.

При цьому найбільш болючою залишається проблема відсутності реально діючих КВС, на чому ми зупинимось нижче.

На найбільш благодатному ґрунті для будь-яких експериментів у сфері лінійного розведення зростає створювана українська симентальська м'ясна порода. І це не є якоюсь несподіванкою, а пов'язано, в першу чергу, зі специфікою вихідного матеріалу, яким є чи не сама лінійнонасичена симентальська порода різних, часто контрастуючих у типах, еколого-географічних відрідь, головним чином, австрійського, північноамериканського та вітчизняного коренів. Наведені дані (табл. 1) підтверджують це. Загальні запаси сперми на племпідприємствах України від 89 плідників більш як 40 споріднених груп оцінюються нині в 1,19 млн доз. У даному разі проблемою для такого лінійного різноманіття (зворотна картина порівняно з іншими породами), крім важкості досягнення необхідного рівня породної консолідації типу тварин, постає ще явно неадекватна їй кількість тварин, задіяних зараз у породотворному процесі виведення нової спеціалізованої м'ясної породи з відповідними типом, лініями та родинами. І тут знову-таки невирішеними залишаються специфічні для симентала проблеми оцінки, добору та підбору за сучо м'ясними і материнськими якостями.

Зовсім інший генеалогічний пасьянс (табл. 1) являє собою остання з доволі багаточисленних схем виведення південної м'ясної породи в цілому (меншою мірою 9 вихідних порід), а також два досить контрастних (але на даному етапі здається наперекір здоровому глузду або в угоду відомим кон'юнктурним міркуванням), передбачених програмою її створення типи — таврійський (7 вихідних порід) і знам'янський (4 вихідні породи). За такої численної участі вихідних порід у таврійському типі передбачається відмовитись від подальшого виведення чотирьох раніше запланованих ліній (Сигнала 475, Символа 454, Чека 6 і Лошкера 303), замінивши їх двома новими (Асканійця 9150 і Комета 8072) і залишивши ще лише 2 планових (Ідеала 133 і Саніла 8), а в знам'янському — з тих шести, що раніше виводились, зупинитись лише на трьох (залишивши з не зовсім зрозумілих причин, якщо вони ще реально існують, за бортом лінії доволі відомих у свій час родоначальників — Фазана 809, Кактуса 401 і Мазуна 6). Цей факт викликає ще більше здивування на

фоні наявності у спермобанках України немалої кількості спермодоз (близько 280 000) від 43 бугаїв досить високої якості — представників 18 споріднених груп. У цілому в даному породному масиві, якщо його зараз так назвати, відчувається наявна “вологість” у генеалогічній структурованості; проголошення дуже швидкого отримання досить великої породної популяції, хоча б з мінімально необхідною консолідованістю в бажаному типі тварин, виглядає вельми проблематично, а заплановані “ударні строки” підготовки її до апробації, як нової породи, здаються передчасними.

Мабуть, не варто надмірно квапити події, а краще впевнено та надійно йти до наміченої мети, тим більше, що умови роботи, які склалися цього року у м'ясному скотарстві, реально стають сприятливішими. В тому числі, і для найбільш повного прояву відомої суті лінійного розведення — роботи з кожною конкретною лінією в напрямі перетворення позитивних якостей видатних індивідуумів у групові властивості, притаманні цілим лініям, стадам і породам. І лише тоді лінії стануть тим орієнтиром, який вказує шлях удосконалення окремих стад і породи в цілому.

На частку п'яти (шароле, лімузин, герефорд, світла аквітанська і п'ємонтезе) із шести зарубіжних спеціалізованих м'ясних порід в Україні (табл. 2) припадає всього 1038 голів (або 3,4% усього м'ясного масиву), в тому числі 410 корів (або ті самі 3,4%) і 13 живих бугаїв. У породах шароле, лімузин і герефорд тварини походять всього з двох генеалогічних ліній із кількістю бугаїв у межах 5—8 голів, а світла аквітанська і п'ємонтезе — лише з однієї і мають по 1—2 живих плідники. Досить зрозуміло, що з такими племінними ресурсами про серйозне лінійне розведення говорити не доводиться, хоча й дещо поліпшує становище наявність у спермобанках України майже 1,3 млн доз сперми від 130 бугаїв-плідників (усіх цих порід) далеко не завжди ліпшої якості — представників від 6 до 29 генеалогічних ліній і споріднених груп у межах кожної породи. Вихід із ситуації — це добре продуманий, перш за все у генеалогічному відношенні, імпорт, але тільки найкращого світового генофонду спеціалізованого м'ясного скотарства в Україну.

Найбільш динамічно в останнє десятиріччя розвивається племінна база в Україні однієї з кращих материнських порід світового значення — абердин-ангус (табл. 2). Наразі вона впевнено вийшла на перше місце серед усіх інших м'ясних порід країни за розповсюдженістю (в 44 племінних господарствах), загальним племінним поголів'ям, яке вже наближається до 10 тис. голів (становлячи 31%

2. Деяка інформація щодо формування генеалогічної структури зарубіжних спеціалізованих м'ясних порід великої рогатої худоби, які розводяться в Україні

Порода	Країна і час виведення	Кількість племгосподарств, де розводять худобу	Кількість поголів'я			Кількість створених родин	Генеалогічні лінії і споріднені групи, що створюються	Кількість бугаїв, від яких накопичено спермопродукцію
			всього	бугаїв	корів			
Шароле	Франція, XVIII ст.	4	222	6	92	4	Універсала 71012, Геркулеса 8499	11
Лімузин	» XIX ст.	4	320	5	139	4	Карнавала СІМ 72, Бонапарта 5667	33
Свігла аквітанська	» XX ст.	1	96	1	35	1	Югена 0797	6
П'ємонтезе	Італія, XIX ст.	1	19	1	13	1	Лугано 491	22
Герефорд	Англія, XVIII ст.	2	381	8	131	4	Діскавері 2266943, Доміно 15G	63
Аберлін-антус	Шотландія, XVIII ст.	44	9490	173	3312	19	Райто В 1567126, Райто Івера 865, Ідеала 3163, Проспекта 1125, Шоушона 548, Іллімера Леда 173, Повер Пляя 8974207, Вінтона 1342, Слока 9726554, Гус оф Делла с Іка 4, Валлімера 1/257902, Пікета 1870 НА 39	162

всього м'ясного поголів'я), кількістю корів (близько 3,5 тис., або 28% усіх м'ясних) і живими плідниками — 173 голови, а також запасами сперми (в 1,3 млн доз) від 162 її продуцентів, представлених 23 генеалогічними групами. Проведений нами вперше повний генеалогічний аналіз висвітлив наявність семи генеалогічних ліній (табл. 2) північноамериканського походження, таких як Райто В 1567126, Райто Івера 865, Ідеала 3163, Проспекта 1125, Шоушоуна 548, Ілінмера Леда 173 і Повер Пля 8974207 та 5 споріднених груп шотландського кореня, а саме Вінтона 1342, Спока 9726554, Гуїс оф Делла С1Ка4, Валлімера 1/257902 та Пікета 1870 НА 39. Результати детального аналізу генеалогічної структури породи описано нами у Програмі її селекції, де з ними і можна буде ознайомитись після виходу її у світ. А поки тут ми лише констатуємо встановлений факт наявності реальної якісної своєрідності, властивої практично всім представленим лініям (табл. 3). Крім того, нами виділено 3 кращих продовжувачів генеалогічних ліній Ідеала, Райто і Райто Івера — відповідно Травела 154А, Барда 135 і Бармена 238А, як родоначальників нових вітчизняних заводських ліній цієї породи. Тому зараз, як ніколи раніше, бачиться перспектива, за старанної копійки праці, отримання реального ефекту формування бажаного типу всіх цих ліній — вітчизняного “заводського капіталу” породи. При цьому, справедливості задля, доводиться визнати, що і в даному разі нам не обійтись без залучення генетичного матеріалу, в першу чергу від кращих плідників-лідерів світового масштабу.

І тут резонно зробити наступне зауваження, яке має безпосереднє відношення до питання, що розглядається. Справа в тому, що для негайного призупинення хибної практики безконтрольного завезення імпортом в Україну будь-яких племінних ресурсів, зокрема сперми бугаїв, необхідне створення механізму відповідальності за всі рішення, що приймаються в цій сфері, де, як основні експерти, повинні виступити представники наукової громадськості, кращі спеціалісти-селекціонери, які безпосередньо працюють з кожною конкретною породою, щоб дати зважене і зрозуміле всім наукове обґрунтування мінімальної потреби в загальних обсягах із обов'язковою селекційною конкретикою необхідного імпорту. В зв'язку з цим дуже важливо відзначити головну думку — основним критерієм (відправною точкою) при закупівлі, окрім тільки найвищої племінної цінності, повинна стати необхідна в подальшій цілеспрямованій роботі саме генеалогічна належність тварин.

Досить зрозуміло, що у зв'язку зі скрутною епідеміологічною си-

3. Розвиток і жива маса бугаїв породи абердин-ангус за лініями

Лінія або споріднена група	Розвиток бугайців (жива маса у віці, міс.), кг					Жива маса у віці (років), кг					Бал за екс.	Тис. спермодоз
	гол.	при народж.	6	12	15	18	2	3	4	5		
<i>Північноамериканського кореня</i>												
Ідеала 3163	33	31	206	341	423	478	641	764	904	931	92,7	346,6
Лінмера Леда 173	25	34	84	332	384	432	586	764	852	852	91,0	147,8
Проспекта 1125	20	31	212	346	439	485	639	752	886	981	93,0	229,7
Райто 1567126	22	35	208	345	416	504	685	717	914	973	93,0	284,4
Райто Івера 865	9	41	224	373	443	514	699	738	855	1003	91,0	54,4
Повер Плея 89742074	4	35	216	396			628	740			93,0	23,0
Шоушоуна 548	6	37	204	351	416	501	653	784	805		91	43,1
Слока 9726554	4	33	188	325		422	667	935			91	47,1
<i>Шотландського кореня</i>												
БВ Вінтона 1342	11	26	202	333	400	447	597	748	766	835	92	182,7
Гус оф Делла сі ка4	5		361	371	417		560	705	786	880	92	71,8
Вольгака 974889	3	29	181	305	440		603	670	733		94	4,9
Валліміра 257902	10	28	177	343	411	426	574	718	758	812	93	61,6
Пікета 1870	4		190	335	400	460	560	715	780	850	94	15,0
Вимоги класу ел.-р.												

туацією з худобою у світі (перш за все, в Європі) нині мова йде, головним чином, про закупівлю за імпортом сперми та ембріонів.

Мінімальна потреба в спермопродукції від певної кількості плідників (від 9—12 до 27 в межах кожної породи) диктується мінімально необхідною кількістю: ліній у породі, гілок у лінії, бугаїв у гільці, синів і дочок для оцінки за власною продуктивністю та якістю потомства на контрольно-випробувальній станції або ж у двох-трьох господарствах; віком самок, які підлягають осіменінню (телиці чи корови), індексом осіменіння, виходом (у тому числі збереженістю) телят, співвідношенням статей новонароджених та тиском добору за походженням і ростом та розвитком до відлучення і далі та норомом; а також потребою обов'язкового закладання не менше 480 доз сперми від кожного бугая (або дещо вище ніж $1/3$) в національний генофондний спермобанк, тоді як майже $2/3$ (або 800 доз) підуть на використання на кращому маточному поголів'ї, перш за все у племінних заводах і репродукторах. Таким чином, від кожного бугая потрібно закупити на першому етапі щонайменше по 480, а оптимально по 1280 спермодоз.

Мінімальна потреба у ембріонах (у межах кожної породи для значного прискорення репродукції ліпших генотипів) лише задля того, щоб отримати в результаті специфічної селекційної програми трансплантації зародків — хоча б одного бугая-поліпшувача, залежить від багатьох факторів, основними з яких є реальна приживлюваність ембріонів, ембріональні втрати, співвідношення статей при народженні телят, а також мінімально припустимі тиски добору у дооціночний (на спеціальних станціях) період (до відлучення) та при оцінці як за власною продуктивністю, так і за якістю потомства, навіть для представників конкретних батьків однієї гільки з однієї лінії (або лише для обов'язкового збереження в національному генофондному ембріобанку), і становить не менше 100—120 ембріонів.

Тому, виходячи з наведеного, нами розраховано потребу України в придбанні за імпортом кращого світового генофонду (спермопродукції та ембріонів) цілої низки спеціалізованих м'ясних порід великої рогатої худоби (табл. 4).

А тепер ми підійшли до головної проблеми, без усвідомлення і знайдення шляхів розв'язання якої результати сьогodнішньої дискусії перетворяться в порожній звук. Кінцева організація розведення за лініями в породі становить вершину селекційної піраміди, під якою знаходяться специфічний підбір, цілеспрямований добір, що

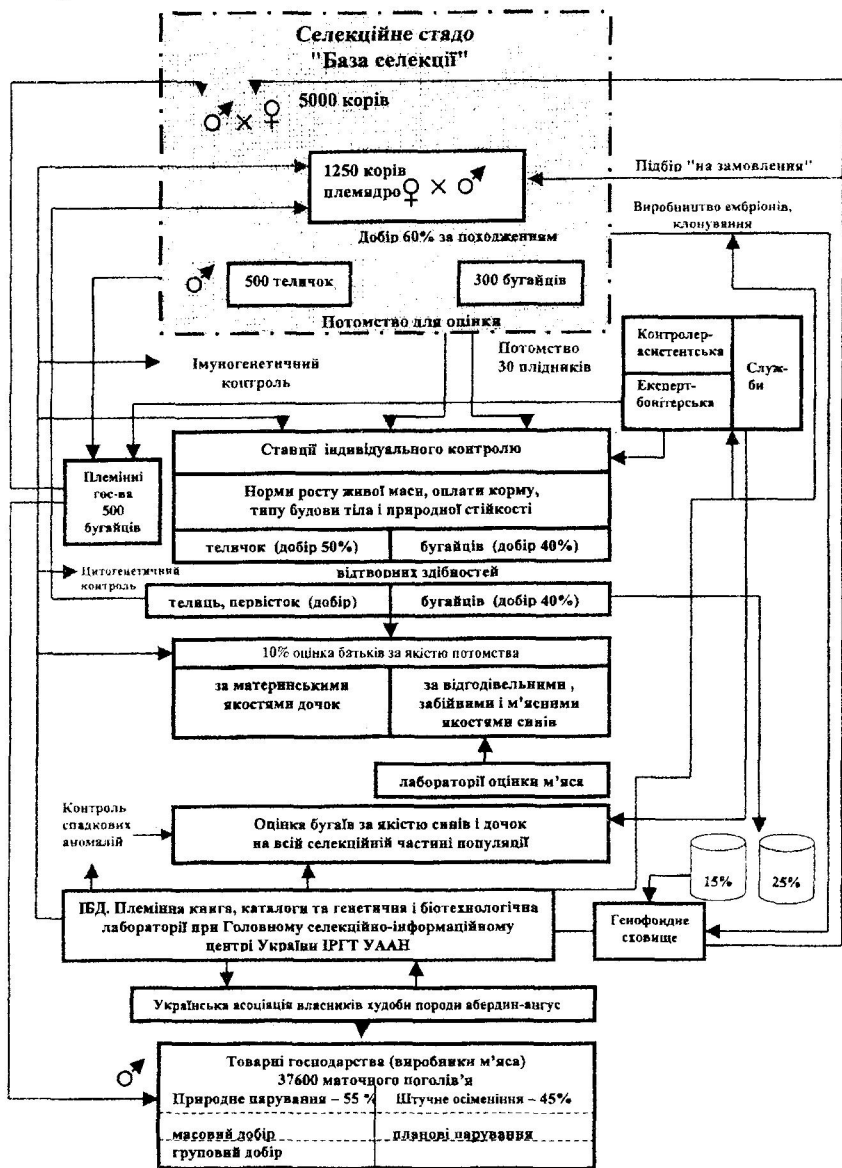
4. Потреба в імпорті генетичних ресурсів для істотного підвищення темпів розвитку племінної бази м'ясного скотарства в Україні

Порода	Країна-експортер	Сперма			Ембріони	
		кількість бугаїв	з кожного спермодоз	всього спермодоз	кількість ліній	кількість, шт.
1	2	3	4	5	6	7
Абердин-ангус (чорний)	Шотландія	9	1280	11520	2	240
	Англія	6	1280	7680	1	120
	Канада	3	880	2640	2	200
	США	3	880	2640	-	-
Абердин-ангус (червоний)	Велика Британія	15	1280	19200	2	240
	Канада	6	1280	7680	2	240
	США	6	880	5280	-	-
Герфорд	Шотландія	6	1280	7680	2	200
	Англія	6	880	5280	-	-
	Канада	3	1280	3840	2	200
	США	3	880	2640	-	-
Шортгорн	Шотландія	12	880	10560	2	240
Девон	»	9	880	7920	1	120
Південний девон	Англія	9	880	7920	2	200
Ред пол	»	9	1280	11520	2	240
Біла британська комола	»	6	1280	7680	2	200
Декстер	»	3	880	2640	1	100
Хайленд	Шотландія	3	880	2640	1	100
Шароле	Франція	27	880	23760	3	300
Лімузин	»	27	880	23760	2	240
Світла аквітанська	»	12	880	10560	2	200
Мен-анжу	»	9	880	7920	1	120
Салерс	»	12	880	10560	1	120
Гаскон	»	9	880	7920	2	240

1	2	3	4	5	6	7
М'ясний симентал	Австрія	12	1280	15360	2	240
	Німеччина	6	1280	7680	1	120
	Канада	9	1280	11520	1	120
	США	3	880	2640	1	100
Муррей грей	Австралія	9	880	7920	2	240
Мандологонська	»	9	880	7920	1	120
Браман	США	9	880	7920	1	120
Біфмастер	»	9	880	7920	1	120
Драуфмастер	»	9	880	7920	1	120
Гелбві	»	9	880	7920	1	120
Біфало	США/ Канада	3	880	2640	1	100
Санта-гертруда	США	12	880	10560	2	200
Бельгійська блакитна	Бельгія	6	1000	6000	2	200
	Франція	3	880	2640	1	100
Пінцгау	Австрія	12	880	10560	2	200
	Канада	12	880	10560	2	200
Всього	9	345	-	339120	-	6280

опираються, в свою чергу, на максимально точну, повну й об'єктивну оцінку продуктивних і племінних якостей тварин, котра є основою цієї самої піраміди, її фундаментом. Легко помітити, що викладене являє собою закільцьовані ланки одного ланцюга, ім'я якого — діюча Система селекції породи в національному масштабі. Але ми її, на превеликий жаль, і не маємо. Тому зараз завдання номер один полягає в її створенні. Як приклад виходу з ситуації, яка склалася, можна навести “Перспективну схему генетичного поліпшення породи абердин-ангус” (рисунок), де центральне місце посідає організація КВС оцінки тварин за власною продуктивністю і якістю потомства двох типів за материнськими якостями дочок та за відгодівельними, забійними і м'ясними якостями синів.

Висновки. На закінчення короткої ретроспективи стану справ із генеалогічною структурою усіх наших м'ясних порід слід зробити

Перспективна схема генетичного поліпшення породи абердин-ангус

наступні висновки та пропозиції щодо суттєвого пошквалювання роботи у сфері лінійного розведення м'ясної худоби в країні. Оскільки гомозиготність у лініях завжди вища, ніж у породі, то отримання лінійних тварин із бажаними ознаками можливе тільки за наявності постійно діючого спрямованого добору, організація якого немислима без створення національної Системи селекції, в першу чергу бугаїв-плідників.

1. Поняття всебічної оцінки комплексу господарськи корисних ознак представників лінії (її якісної своєрідності) не повинно зводитись до оперування традиційними двома—чотирма ознаками (жива маса, середньодобові прирости, оплата корму та спрощена оцінка екстер'єру), а включати в себе селекційно-генетичний аналіз і синтез щонайменше десяти суто селекційних характеристик: походження, материнського впливу, росту та розвитку в онтогенезі, включаючи детальні параметри забійних і м'ясних якостей; формування бажаного типу, реалізації резистентного і репродуктивного потенціалів, основних етологічних патернів та агрегатної племінної цінності; а також цілий спектр критеріїв генетичного моніторингу.

2. Враховуючи можливості сучасної біотехнологічної селекції, незабаром можна сподіватися на розробку методів появи як родоначальника лінії (або її предтечі) жіночої особини, але ж, як відомо, група нащадків унікальної родоначальниці може, кінець кінцем, перерости в лінію, але лише тоді, коли в неї з'являться гідні її чоловічі нащадки.

3. Настав час зрозуміти доцільність і обміркувати можливі шляхи створення спеціалізованих ліній (за суто материнськими і батьківськими якостями), причому як у материнських, так і в батьківських породах; а також синтетичних ліній у вже створених породах із залученням спорідненого кращого світового генофонду.

4. Оскільки протяжність лінії залежить не стільки від числа поколінь, скільки від відповідності або невідповідності тварин бажаному типу лінії, то і поняття “короткі лінії” має право на існування, якщо вони на певному селекційному етапі здатні виконати покладені на них функції.

5. У селекційній практиці слід взяти за правило обов'язкове фотografування не тільки родоначальників і кращих продовжувачів, але і всіх чоловічих та кращих жіночих представників усіх, без винятку, ліній, які розводяться.

6. Як це не парадоксально, але і сьогодні в котрий раз доводить-

ся повторювати давно відому істину, що без фундаментальних знань “крові” (родоводів, походження) не існує племінної справи і тим більше такої важливої її складової, як розведення за лініями.

Кожну лінійну тварину, з якою працює селекціонер, він повинен знати “в обличчя” з її родоводом, а найцікавіших особин зберігати у своїй пам’яті назавжди.

УДК 636.22/28.082.26

М.В. ЗУБЕЦЬ, С.Ю. РУБАН*, В.О. ДАНШИН*

Українська академія аграрних наук

*Інститут тваринництва УААН**

СУЧАСНІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІЖНАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ГЕНЕТИЧНОЇ ЦІННОСТІ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ

Наведено організаційні та методичні принципи генетичної оцінки худоби молочних порід на основі досвіду країн з розвиненим молочним скотарством та рекомендаціями міжнародних організацій ICAR і Interbull.

Взятий Україною курс на входження до Європейської спільноти ставить перед нашою державою проблему переходу до загальноприйнятих стандартів. Це стосується, зокрема, організації племінної справи у галузі тваринництва. Існуюча система племінної роботи значною мірою була успадкована Україною від Радянського Союзу і не враховує світових досягнень у цій сфері та не відповідає вимогам часу. Широко використовуючи генофонд кращих світових порід, ми водночас ігноруємо досвід передових країн щодо організації та методології генетичного поліпшення тварин. Достатньо сказати, що у нас до цих пір проводиться бонітування худоби, тоді як у більшості країн світу навіть цей термін не використовується, а поліпшення худоби здійснюється на основі національних оцінок генетичної цінності за окремими ознаками з використанням високоточних методів та комбінування цих ознак у селекційні індекси з урахуванням їхньої економічної значущості.

Таким чином, постає питання модернізації племінної справи з

© М.В. Зубець, С.Ю. Рубан,
В.О. Даншин, 2005

Розведення і генетика тварин. 2005. Вип. 38